

Augustus egyes szám első személyben

A 2014. év bővelkedik évfordulóiban. Talán természetes, hogy idén Franciaországban is az I. világháború kitörésének centenáriuma kapja a legnagyobb figyelmet,¹ ugyanakkor Párizsban nagyszabású, széles nemzetközi összefogással létrehozott kiállítással megemlékeztek Augustus római császár (i. e. 27–i. sz. 14.) halálának kétezredik évfordulójáról is. Az emlékévé jó alkalmat kínált az augustusi mű átértelmezésére, aktualizálására, hiszen a legutóbbi nagyszabású, a princeps köré szervezett kiállítás Mussolini Olaszországában 1937-ben, Augustus születésének kétezredik évfordulóján került megrendezésre, az a tárlat azonban nyilvánvaló politikai áthallásoktól sem volt mentes.

A Párizs egyik legszínvonalasabb kiállítóhelyén, a Grand Palais-ban március 19. és július 13. között bemutatott tárlat majdnem négy hónapig volt látogatható (1. kép). Egy kiállítás sikere minden bizonnyal elsősorban a látogatók számával mérhető, e tekintetben a megnyitó utáni időszak nem teljesítette a várakozásokat, az Augustus-kiállítás termeire a Párizsban megszokott, már-már elviselhetetlen tömeg nem volt jellemző. Ez a tény azonban még az előnyére is vált a tárlatnak, amely egyébként is szellős elrendezésével, nagyvonalú tereivel, a fehér háttér előtt kiállított fehér márvány tisztaságával kellemes esztétikai élményt nyújtott, s az érdeklődők számára könnyen átélhetővé és érthetővé tette az augustusi aranykor vonzódatát a kolosszális reprezentációk iránt (2. kép).

Noha a bemutatott műtárgyegyüttes a februárban zárult római Scuderie del Quirinale *Augusto* című kiállításának anyagára épült, az eredetitől kissé eltérő párizsi, *Én, Augustus, Róma császára* (Moi, Auguste, empereur de Rome) című kiállítás elsősorban a Capitolium Múzeum és a Louvre szakembereinek együttműködését dicséri. Összesen mintegy negyven köz- és magángyűjtemény vett részt a körülbelül kétszáz műtárgy alkotta anyag összeállításában, amely így az Augustus személyének szentelt valaha volt legnagyobb kiállítással lépett elő.

1 A francia kulturális vezetés külön honlapot is szentelt az emlékévének, amelyen az aktuális rendezvények programnapóján túl levéltári forrásgyűjtemény, pedagógiai segédanyagok, dokumentumfilmek és tanulmányok is találhatóak: <http://centenaire.org/fr> (letöltés ideje: 2014. szept. 1.).

1. kép
A kiállítás plakátja

A francia cím hűen tükrözi a kiállítás koncepcióját, a kurátorok² szeme előtt ugyanis célként a (magán)ember bemutatása lebegett, „ambícióival, ellentmondásaival, érényeivel és illúzióival”³ együtt. Ezért tehát az egyes szám első személy, az intim nézőpont. A kiállítást kísérő facebook-, twitter- és blogbejegyzésekhez, amelyekkel a szervezők nem titkoltan a fiatalok megszólítását tűzték ki célul, a *Res Gestae*-ből, Augustus önéletrajzából vett idézetek szolgáltatták az anyagot. Az ötlet a kiállítás plakátjain is megjelent, nagyjából úgy, mintha Augustus rövid szöveges üzenetben vagy chaten közölné: „Legyőztem Kleopátrát és meghódítottam Egyiptomot”, vagy „Téglából épült várost örököltünk, és márványból építettet hagyunk az utódainkra”.

A tárlatra belépő látogatót Augustus impozáns, több mint két méter magas *Prima Porta*-i szobra, illetve egy részletes kronológiai táblázat fogadta. A kiállítás nagyjából a továbbiakban is követte az időrendet, ugyanakkor a kronológia mellett egyéb tematikus szervezőelvek is jól megfértek, így az érdeklődő összességében arányos, az időrendet, de a megfelelő hangsúlyokat is figyelembe vevő ren-

2 Cécile Giroire (Musée du Louvre), Daniel Roger (Musée du Louvre), Eugenio La Rocca (Università degli Studi di Roma), Claudio Parisi Presicce (Musei Capitolini), Annalisa Lo Monaco (Università degli Studi di Roma).

3 http://www.grandpalais.fr/pdf/depliant_auguste.pdf (letöltés ideje: 2014. szept. 1.)

2. kép
Márványszobrok fehér háttér előtt

dezéssel szembesült. A szervezők a kronológia tiszteletben tartásával ismét a fiatal célközönség igényeit tartották szem előtt: az *Én, Augustus...* ugyanis egy hangsúlyozottan pedagógiai célkitűzéseket előtérbe helyező kiállítás. Néhány kritika ugyan zavaróan didaktikusnak ítélte meg a rendezést, véleményem szerint azonban az oktató jellegű háttéranyag nem volt túlzó, sőt néhol kifejezetten több tájékoztatásra lett volna szükség. Olybá tűnik ugyanis, hogy a pedagógiai irányelveknek és a magánember megismertetésének két fő koncepcióját előtérbe helyezve igen kevés szó esett a politikáról, államformákról, háborús stratégiákról és a birodalomról. A magánélet vagy a római városépítészet izgalmainak bemutatása mellett a klasszikus értelemben vett politikatörténet aránytalanul háttérbe szorult.

A kiállítás két emeleten hét tematikus egységben tárta fel Augustus pályáját. Először a fiatal Octavianus hatalomra kerülésének eseményei jelentek meg a triumvirátus, majd az actiumi csata történetének középpontba állításával. A második egység az Augustus által létrehozott új politikai berendezéssel, a principátussal foglalkozott. Talán ebben a részben vált leginkább világossá, hogy milyen prioritások vezérelték a kurátorokat a kiállítás anyagának összeállításakor, hiszen az új rendszer számos vetületében Augustus kultusza és személye került középpontba. A fiatal politikus a tájékoztató szöveg szerint az első igazi kommunikátor, az első olyan államférfi, aki személyes ellenőrzése alatt tartott, átfogó és birodalomszerte egyforma önreprezentációt, önikonográfiát alakított ki. Különböző felületeken (érméken, gemmákon, vázákon, festményeken, szobrokon stb.) megjelenített portréi, valamint családtagjainak és bizalmasainak ábrázolásai a birodalom legtávolabbi szegletéig is eljutottak. Augustus egyénített, de egyben idealizált és örökké fiatal alakja egyként volt ismerős valamennyi alattvalója számára. A hangsúlyok tehát a politizálásról

3. kép
Domborműrészlet,
Ara Pacis Augustae,
i. e. 13–9

annak vizuális kommunikációjára helyeződnek, konkrétan, Sággy Marianne szavaival élve: „A kiállítás (...) nem a zseniális princeps politikai művét állítja a középpontba, hanem az augustusi aranykor művészetét.”⁴

A következő két tematikai egység, az Augustus főművének tekintett Róma, a római várostervezés és építészet megújulásának bemutatása szervesen kapcsolódott az előzőekben felvázoltakhoz, majd külön teremben az új művészeti formanyelv, a görög klasszikus ideálhoz való tudatos visszatérés kapott főszerepet.

Újabb léptékváltás után az augustusi aranykor prosperitását élvező rómaiak életmódjába nyerhetett a látogató betekintést. Ötletes megoldásként a hétköznapi élet anyagi kultúráját úgy tárta az érdeklődők elé a múzeum, hogy a terem padlózatán egy a korszakra jellemző római lakóház alaprajza volt látható, az ilyenformán sötétebb és világosabb flekkekkel jelzett helyiségekben funkciójuknak megfelelően helyeztek el különböző használati tárgyakat. S miként a rómaiak hite szerint élet és halál egymás „ikertestvérei” voltak,⁵ a kiállítás ezen részéhez szervesen csatlakozott a temetkezési kultúra megismertetése a látogatókkal. A birodalom gyakran igen távoli részeiből felvonultatott sírleletek a temetkezési szokások romanizálódásának bizonyítékául szolgáltak.

Az utolsó előtti, az „Augustus és a provinciák” címet viselő tematikai egység azokra a területekre koncentrált, amelyeket a princeps hódított meg a Római Birodalom számára, illetve ahol nevéhez köthető a római fennhatóság stabilizálása (3. kép). A jelentősebb, Augustusnak köszönhető tartományok mindegyikéből egy-egy különleges esztétikai vagy történeti értéket képviselő lelet került bemutatásra. A kiállítás rendezői itt is annak hangsúlyozására törekedtek, hogy a művészeti formanyelv egyformasága a birodalmi kohézió egyik fontos tényezőjévé vált. Sajnos Pannóniáról nem esett szó a kísérszövegekben, és a bemutatott mű-

4 Sággy Marianne: Augustus júliusban Párizsban. In: *Artmagazin*, 2014. 5. sz. 8.

5 Szepessy Tibor: Bölcsőtől a halotti máglyáig. In: *A régi Róma napjai*. Összeállította, az előszót, a jegyzeteket és a magyarázatokat írta uő. Bp., 1998. 71.

vészeti emlékek lelőhelyei között egyetlen pannóniai település sem jelent meg. Akadt azonban egy provincia, amely kiemelt figyelmet kapott, és ez cseppet sem meglepő módon Gallia volt. A kiállítás nagy hangsúlyt fektetett Gallia romanizációjának részletes ismertetésére. Noha a magyar látogató hiányolhatta Pannóniát a bemutatott régiók sorából, azért kárpótolhatta az a tény, hogy a budapesti Szépművészeti Múzeum tizenegy márványreliefet adott kölcsön a kiállítás idejére, így az actiumi csatát ábrázoló jelenetsor kiegészülhetett a spanyol Medinaceli hercegi magángyűjteményben őrzött további darabjaival, és egyedülálló módon hiánytalanul volt megtekinthető.

A tárlat Augustus halálának és apoteózisának bemutatásával zárult. A monumentális mauzóleumot, a temetés grandiózus megrendezését, majd Augustus istenné nyilvánítását felidéző alkotások nem hagyták kétségek közt a látogatót: kétezer évvel ezelőtt minden idők egyik legnagyobb államférfija távozott az élők sorából. Csakúgy, mint a felütés, a kiállítás zárása is látványosra és hatásosra sikerült.

Éppen ez a látványosságra hangoltság tekinthető ugyanakkor a párizsi *Én, Augustus, Róma császára* című kiállítás talán legvitathatóbb döntésének. Az augustusi békeidőszak prosperitásának, magas színvonalú művészeti termésének bemutatása ugyanis a rendszer árnyoldalainak, a politikai rendszerváltás veszteségeinek és a hatalomgyakorlás olykor megkérdőjelezhető eszközeinek földézése nélkül tulajdonképpen a hatalom sikerpropagandájának bemutatásává egyszerűsödött, és kétezer év távlatából csupán az augustusi korszak fehérmárvány-bősége látható.

VERONIKA ESZIK

AUGUSTUS, FIRST PERSON SINGULAR

To celebrate the 2000th anniversary of the death of Emperor Augustus, the prestigious Grand Palais, in concert with the Roman Capitoline Museums and the Louvre, has set up an extremely ambitious project: an exhibition with the largest collection of representations ever displayed about the Roman statesman. The spectacular event focused on two distinctive features: the representation of the emperor as a private person, and the artistic yield of the golden age. As a side note, one can observe that due to the strong emphasis put on the artistic side, this extremely informative exhibition tends to slip into a one-sided portrait. The attentive visitor cannot escape that the downsides of that era and the complex story of the losers of the political changes fade into the background besides the grandiose work of Augustan propaganda.